

TEMA

TILPASNING AF SADEL

SADLEN skal passe

Rytteren er **stadig** vigtigst

TEKST OG FOTO JANNI BRIXEN

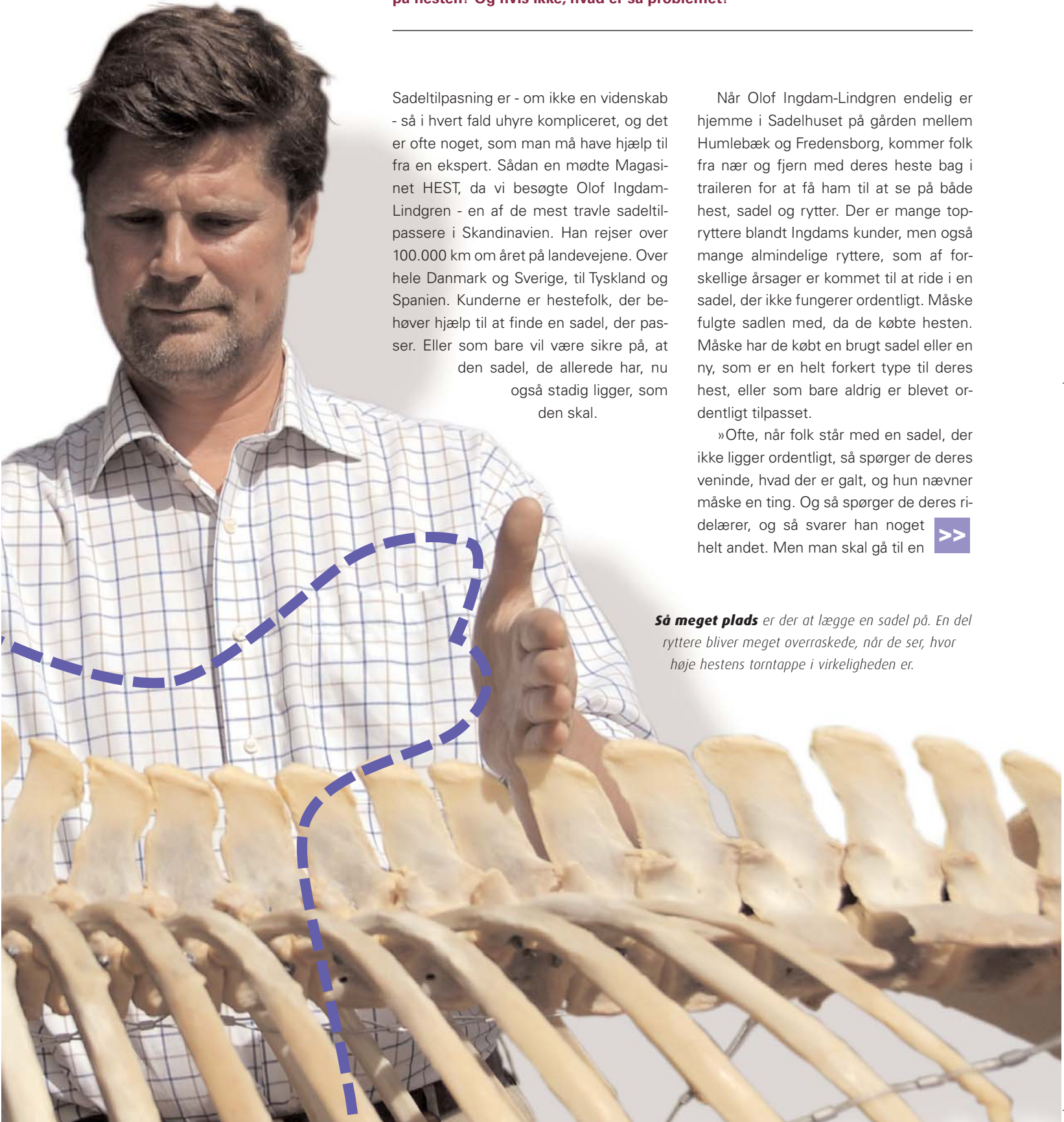
Først vælger man en hest. Derefter skal der købes sadel. Men hvilket mærke skal sadlen være, hvilke materialer skal den være lavet af og til hvilken pris? Og når alt det er på plads, kommer det store spørgsmål: Kan den overhovedet ligge korrekt på hesten? Og hvis ikke, hvad er så problemet?

Sadeltilpasning er - om ikke en videnskab - så i hvert fald uhyre kompliceret, og det er ofte noget, som man må have hjælp til fra en ekspert. Sådan en mødte Magasinet HEST, da vi besøgte Olof Ingdam-Lindgren - en af de mest travle sadeltilpassere i Skandinavien. Han rejser over 100.000 km om året på landevejene. Over hele Danmark og Sverige, til Tyskland og Spanien. Kunderne er hestefolk, der behøver hjælp til at finde en sadel, der passer. Eller som bare vil være sikre på, at den sadel, de allerede har, nu også stadig ligger, som den skal.

Når Olof Ingdam-Lindgren endelig er hjemme i Sadelhuset på gården mellem Humlebæk og Fredensborg, kommer folk fra nær og fjern med deres heste bag i traileren for at få ham til at se på både hest, sadel og rytter. Der er mange top-ryttere blandt Ingdams kunder, men også mange almindelige ryttere, som af forskellige årsager er kommet til at ride i en sadel, der ikke fungerer ordentligt. Måske fulgte sadlen med, da de købte hesten. Måske har de købt en brugt sadel eller en ny, som er en helt forkert type til deres hest, eller som bare aldrig er blevet ordentligt tilpasset.

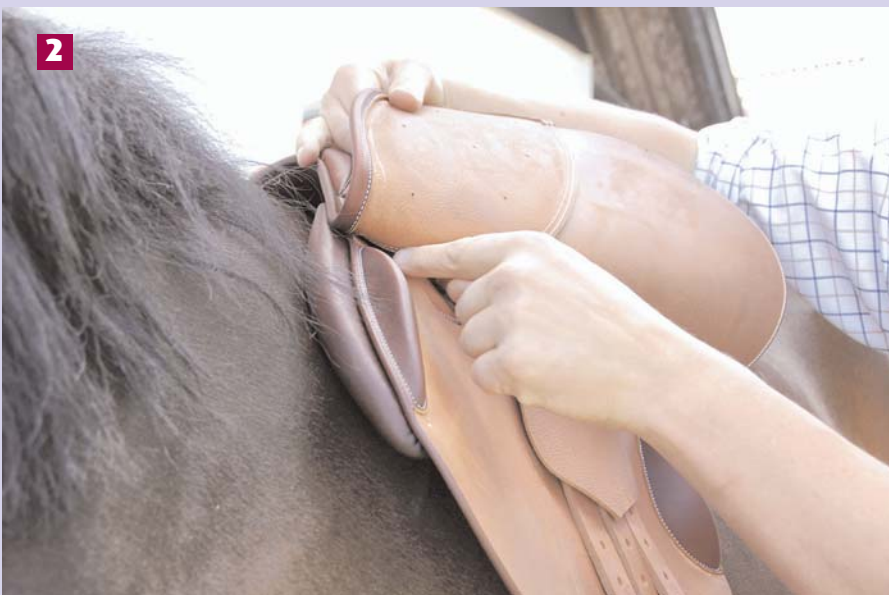
»Oftentimes, når folk står med en sadel, der ikke ligger ordentligt, så spørger de deres veninde, hvad der er galt, og hun nævner måske en ting. Og så spørger de deres ridelærer, og så svarer han noget helt andet. Men man skal gå til en

Så meget plads er der at lægge en sadel på. En del ryttere bliver meget overraskede, når de ser, hvor høje hestens tornapper i virkeligheden er.

Der skal være plads til hestens skulder, så sadlen ikke hæmmer hestens bevægelser. Prøv med en hånd på højkant, om der er frigang. Skulderbladet er tegnet op med kridt, så det er lettere at se, hvor skulderbladet slutter.

På en springsadel er sadelklapperne korte og mere runde, men de er også bløde og må derfor gerne ligge lidt ud over hestens skulderblad. Bommen skal dog stadig ligge et par centimeter bag ved skulderen, hvilket man kan checke ved at løfte op i sadelklappen og mærke, hvor bommen er.

Vinklen på sadelbommen skal passe til vinklen på hestens sadelleje. Bommen her er for smal forfoden og vil klemme hestens muskler, når der kommer en rytter i sædet.

Der skal være god plads i sadlens kammer, så puderne ikke klemmer hestens rygsøjle, når den går på et bøjet spor.

» fagmand med den slags, for det kræver stor erfaring at se, hvorfor en sadel ikke fungerer,« fortæller Olof Ingdam-Lindgren - uden at lyde spor selvhøjtidelig.

Han siger det mere som en konstatering. En konstatering på baggrund af mange års erfaring med sadler og heste - og fra morgen til aften. Og med stribevis af kunder, ryttere, der kommer ind ad

døren med den faste overbevisning, at de har ét problem med en sadel, men i virkeligheden viser sig at have et helt andet problem.

»Jeg vurderer altid hesten, rytteren og sadlen som et samlet hele og ser mange gange også hesten, når den bliver redet. Det giver mig de mest præcise informationer om, hvad problemet kan være. Det er jo heller ikke altid, at det er sadlen, det

er galt med. Nogle gange er rytteren skæv, eller hesten er skæv, eller den bliver redet forkert. Og det problem kan man altså ikke stoppe sig ud af. Det vigtigste er trods alt stadigvæk rytterens indvirkning,« smiler han.

FOR SMAL, FOR BRED, FORKERT

Et af de mest almindelige problemer, Olof Ingdam-Lindgren ser, er sadler, hvor bom-

Sadlen må heller ikke ligge for langt tilbage, så den rammer hestens lænderyg. Her tegner Olof Ingdam-Lindgren hestens skulder og bageste ribben op, så man kan se, hvor sadelbommen skal ligge.

Rytterens vægt skal altid ligge lige midt i sadlen, der hvor sædet er dybest.

men er for smal, og sadlen vipper lidt bagover. Så glider den frem på hestens skulder eller begynder at hoppe eller køre lidt frem og tilbage, når hesten går. Visse sadeltyper er konstrueret, så bommen kan gøres smallere eller bredere efter behov, men nogle gange må der en anden sadel til.

Et andet hyppigt problem er, at stopningen af sadelpuderne er forkert. De kan

være stoppet for lidt eller for hårdt - for eksempel midt under sædet, så sadlen ikke har ordentlig kontakflade til hestens rygmuskulatur, når rytteren kommer i sadlen. Eller sadelkammeret er blevet for smalt, så hesten får trykket rygsøjlen, når den går på et bøjet spor.

»Der er så mange mulige steder, problemet kan findes. Og hestene er også meget forskellige i deres ana- >>

EPONA

Specialolie

- Øget ydeevne og udholdenhed
- Bedre koncentration
- Forebygger kolik
- Giver tæt og blankt hårlag
- Mere sikker ifoling

Sonja van Willigen
og Con-Tikki
er sponsoreret af EPONA

EPONA ApS

Tlf.: +45 70 20 62 23

Fax.: +45 70 26 11 32

Email: epona@epona.dk

» tomi. I dag rider vi jo på mange flere forskellige typer af heste, end vi gjorde tidligere: Trakenerne, holstenerne, hannoveranere, PRE-heste lusitano-racen og mange flere. De er alle sammen forskellige i den måde, de er bygget på, så ridehestes sadellejer varierer meget mere i dag, end de gjorde for 20 til 25 år siden. Derfor stilles der i dag større krav til tilpasningen af den sadel, hesten og rytteren behøver,« fortæller Olof Ingdam-Lindgren.

NYE HESTE, NYE PROBLEMER

En del af udfordringen for en moderne sadeltilpasser er tilmed skabt af moderne hesteavl. Mange dressurryttere ønsker i dag at ride på heste med meget store gangarter, og hesteavlerne forsøger der-

Med 100.000 km på landvejen om året kommer Olof Ingdam-Lindgren ud til mange af sine kunder, så han kan se med egne øjne, hvad sadelproblemet skyldes. (Privat foto).

for at producere afkom med en lang, skrå skulder, som giver mulighed for større bevægelser. Men den skrå skulder giver ofte problemer i hestens sadelleje, for når skulderbladet går længere tilbage, skal sadlen også ligge længere tilbage. Plad-

sen i sadellejet bliver simpelthen mindre, og det kan gøre det svært at finde - eller bygge - en sadel, der fungerer.

Den mere traditionelt byggede ridehest kan dog også behøve ekstra opmærksomhed om dens sadel. »»

Fakta

Olof Ingdam-Lindgren om :

SADLER OG PRISER

»En dressur- eller springsadel fås fra 12-5.000 kr., mens de dyreste findes til priser omkring 40.000 kr.

En konsultation med omstopning eller bomændring koster typisk 1.400 kr. plus eventuel kørsel.«

SADELGJORDEN

»Gjorden bør være bred, så den fordeler trykket så meget som muligt. Den skal spændes cirka en håndsbredde bag hestens albue og må ikke krybe frem, når man rider. Vælg kun en lædergjord, hvis du er god til at vedligeholde dine ting og husker at tørre den af for sved efter hver ridetur. Ellers er en stofgjord et bedre valg. En dressurgjord må ikke være så kort, at spænderne generer hestens albue, når den bevæger sig.«

KORREKTIONSPADS

»Vi har vel nærmest en historisk skræk for pads ! Engang skulle alle jo ride med de der orange skumgummi pads under deres sadel. Og så gik de af mode igen. I dag er trenden, at der helst skal være så lidt som muligt mellem hest og rytter, og de fleste heste vil også godt kunne få en sadel, der kan ligge perfekt. Men omkring 1/5 af hestene - typisk de overbyggede heste, eller dem med meget markeret lansemærke - behøver dog et særligt underlag, for at få sadlen til at fungere. Det kan være en korrektionspad af gélé eller af lammeskind, hvor man kan bygge op med særlige indlæg, til den giver sadlen den rigtige vinkel i forhold til hestens anatomi.«

POLSTRING OG LUFTPUDER.

»Sadelpudernes polstring bør bestå af lange uldfibre eller af syntetiske fibre,

der kan tilpasse sig og give god støddabsorbering. Stopningen skal være jævn og i balance. Man må aldrig stoppe en sadel skævt for at justere for en skævhed i hesten. Sadelstopningen må ikke være lavet af formpresset skum, og luftpuder kan også være problematiske, for de vil udvide sig i varmt vejr og trække sig sammen igen i kulde, hvilket kan skade hestens rygmuskulatur. Hvis man vil have luftpuder i sin sadel, skal de justeres jævnlige, da garantien på sadlen ellers bortfalder.«

ANDRE SADLER.

»Westernsadler og spanske sadler er en helt anden sag . De har jo ingen sadelpuder, og her er det underlaget, der absorberer rytterens tryk, men ligesom med almindelige sadler skal den jo stadig passe til hesten.«

Sådan vedligeholder du din sadel

Sadlen skal holdes ren for snavs og støv. Tør den jævnlige af med sadelsæbe og smør den i ny læderfedt eller balsam for at holde læderet smidigt.

Hvis hesten har svedt igennem underlaget, skal man tage underlaget af sadlen efter ridningen. Hestens sved indeholder nemlig salt og ammoniak, som kan skade læderet.

Af samme grund skal man heller ikke lægge gjorden op over sadlen, når den hænges på plads.

Check jævnlige sadlen for skader på især gjordstroppe og syninger og hold øje med, at stopningen er jævn og i balance.

Check at stigeremslåsene kan udløses. Hvis de har svært ved at klappe ned, er det mere sikkert at have dem i vandret position end lodret, så stigeremmene kan ryge af i tilfælde af et uheld.

>> Hestens fysik ændrer sig nemlig mere, end rytteren normalt går og tænker på. Den sætter flere muskler i en periode, hvor den bliver trænet mere intensivt, taber dem igen, hvis den får fri, og får en anden form, når den går på græs. Alt sammen noget, der har betydning for, hvordan sadlen ligger på hestens ryg, fortæller Olof Ingdam-Lindgren.

»Heste er jo ikke statiske. De ændrer sig hele tiden, så det er noget, man jævnlige skal have fokus på,« siger han.

Især de unge heste udvikler sig voldsomt de første år, de er under rytter. I starten vil de måske være lidt hvalpede i det, så taber de sig ofte en del for så til sidst at sætte muskler. I den periode bør man have sadlens tilpasning checket omkring hver tredje måned, men det betyder ikke, at man skal have sadlen stoppet om hver gang.

»Til ungheste skal man have en sadel, der ligger rimeligt stabilt og ikke trykker. Man kan korrigerer med en lammeskindspad, hvis den mangler lidt støtte for eksempel bagtil. Måske skal man endda vente med at købe den endelige sadel, til hesten er mere færdigudviklet, for de ændrer sig så hurtigt, at det en gang imellem næsten ikke er til at følge med, uanset, hvor meget vi stopper sadlen om eller ændrer bomvidden,« siger Olof Ingdam-Lindgren.

INTENSIVT ARBEJDE BELASTER

En stor del af Olof Ingdam-Lindgrens kunder er konkurrenceryttere med ambitioner på dressur- og springbanerne. Og jo højere ambitionerne er, des vigtigere er sadlen. Men også den almindelige dressurrytter kan hurtigt få problemer, hvis sadlen ikke fungerer optimalt.

»Heste i dag - især dressurhestene - bruges meget intensivt hele året rundt. I gamle dage red man mere om sommeren, hvor det var lyst, og mindre om vinteren, hvor det var mørkt, og vejret var dårligt. Og så kunne hestene restituere

sig i løbet af vinterperioden. I dag har mange ryttere adgang til ridehus og træner volter og versader hver eneste dag. Det er meget ensformigt og belastende for hestens anatomi at gå så meget på en dressurbane, så der kan hurtigt komme skader, hvis for eksempel sadlen bare trykker en smule forkert. Man kan sige, at grænsen mellem succes og fiasko er meget lille, når rytteren træner så meget,« siger Olof Ingdam-Lindgren, der jævnlige får kunder, som er blevet henvist til ham af deres dyrlæge, hestekiropraktor eller en fysioterapeut.

»Andre gange er hesteejerne startet med at bede om en sadeltilpasning, og så er det mig, der beder dem om at ringe til deres dyrlæge, hvis jeg synes, det ikke er sadlen, der er hestens problem. Det er jo lidt yin og yang det her. Det hele hænger sammen,« siger han.

KUN ENGELSKE SADLER

1.500 sadler om året går gennem hans hænder. Både nye og brugte. Nogle af sadlerne skal bare have et check, andre stoppes om, får ændret bomvidden eller tilpasses på anden måde. Men Ingdam forhandler kun sadler af engelsk type. Dressur- og springsadler, kombinerede og sadler til islandske heste. Distance-sadler, spanske- eller westernsadler er ikke hans område, og de bomløse sadler med deres trykfordelende underlag har han ikke meget tiltro til - undtaget som genoptræningsredskab til en skadet hest - selvom de bomløse sadler tilsyneladende fungerer for nogle heste og ryttere, konstaterer han.

»De heste, der går med bomløse sadler, er ofte heste, der ikke bliver brugt så intenst, som dressurhestene bliver. Og derfor kan de i en periode holde til det. Men bommen er jo til for at fordele rytterens vægt, og jeg har endnu ikke set det trykfordelende underlag, der kan gøre det lige så godt, som en god bom.«

Back-to-nature:

Bomløse sadler hitter

Det startede egentlig bare med, at hun havde svært ved at finde en sadel til sin egen hest. Araberhoppen Eesti har et rundt og umarkeret sadelleje, med højt hvælvede ribben og nærmest ikke-eksisterende lansemærke, og hendes svingerinde, Katrine Barnekow's haflinger, Radise, er også af den runde slags. Så faldt Mina Rasmussen over de bomløse sadler på nettet og undrede sig over, at de ikke kunne købes i Danmark.

Det blev begyndelsen til forretningen Naturhesten i Hørsholm, som i dag importerer og sælger bomløse sadler af flere forskellige mærker til et voksende marked af hesteejere, der ønsker at ride så naturligt som muligt - eller som bare har heste med intet eller meget dårligt sadelleje, der gør det svært at finde en sadel af engelsk model, som ligger ordentligt.

»Mange af dem, der køber sadel her, kommer, fordi de har prøvet alle mulige andre

sadler, som ikke fungerede. Her kan de få en sadel med et underlag, der kan følge med og automatisk tilpasser sig hestens udvikling, og så kan de tage det roligt og behøver ikke tænke op at få sadlen stoppet om hele tiden,« fortæller hun.

»Det er jo blevet populært i dag at ride på det, der oprindeligt var køreheste - fri-sere, tinkere eller fjordheste - heste uden et ordentligt sadelleje. Mange af vores kunder rider nok i virkelighe-

Det trykfordelende underlag

er en vigtig del af den bomløse sadels konstruktion. Hesten kan få alvorlige skader, hvis man ikke har det rette underlag under sadlen.

» den på temmeligt tøndefor- mede heste,« fortæller Mina Rasmussen.

De ryttere, der vælger bomløse sadler, gør det som regel på grund af sadlernes lave vægt, deres smidighed og deres relativt lave pris - set i forhold til en traditionel sadel i engelsk stil. Mina Rasmussen gør en del ud af at fortælle sine sadelkøbere om betydningen af det særlige støddabsorbende og trykfordelende sadelunderlag, som er en vigtig del af sadlernes konstruktion, og kender godt kritikken af de bomløse sadler - at de kan belaste hestens rygmuskulatur på en uheldig måde

»Selvfølgelig er der altid nogen, der kan komme til at bruge en sadel forkert, men jeg har endnu ikke set dokumentationen for, at en korrekt brugt, bomløs sadel har givet nogen hest problemer. Tværtimod kan vi jo se, at mange distanceryttere rider i hundredvis af kilometer i bomløse sadler, og deres heste bliver jo systematisk checket for ømheder i ryggen for hver 25 til 30 km, så det taler vist for sig selv« fortæller Mina Rasmussen.

Mina Rasmussen undrede sig over, at man ikke kunne købe bomløse sadler i Danmark, og begyndte for fem år siden selv at importere dem her til landet.

Claus Toftgård Jørgensen, uddannet fysioterapeut til mennesker og heste, supplerende kursus i hestekiropraktik, praktiserer i Nordsjælland.

Hestefysioterapeuten:

Hver anden gang er det sadlens skyld

Claus Toftgård Jørgensen er en travl mand. Der er nemlig masser af heste, der har problemer med ryg og led eller muskulatur. Og masser af hesteejere, der gerne vil betale, for at få problemerne afhjulpet - problemer, der ofte skyldes en sadel, der ligger forkert, fortæller han.

»Jeg vil sige, at hver anden gang, jeg kommer ud til en hest med rygproblemer, så er det på den ene eller den anden måde sadlens skyld. Det er min fornemmelse, at der stadig er mange ryttere, der får for lidt og for tilfældig rådgivning, når de køber sadel. For det er svært at finde en sadel, der ligger perfekt. Det er nærmest en videnskab« siger Claus Toftgård Jørgensen.

Mange gange kan en sadel tilsyneladende fungere udmærket i et stykke tid, før problemerne begynder at vise sig. Det kan være, at hesten går lidt skævt, den vil måske ikke rigtig lave schenkelvigninger eller springe an i galop til den ene side, eller den begynder at slå op med hovedet. Eller den virker sur, når man kommer og skal til at sadle op. Claus Toftgård Jørgensen samarbejder med hesteejerens

dyrlæge for at fastslå præcist, hvad problemet er, og hvordan han skal behandle det. Og han bruger også et særligt trykmålingsunderlag, som kan hjælpe ham med at lokalisere det sted, der skal behandles.

»Det er jo lidt som med mennesker. Selvom de har ondt et sted, så kan årsagen til problemet godt sidde et helt andet sted, og det er dét sted, jeg skal behandle,« siger han.

Især de bomløse sadler er Claus Toftgård Jørgensen kritisk overfor. Selvom de er en del af en back-to-nature trend, som appellerer til mange ryttere i disse år, så kan mange timers ridning i en bomløs sadel uden tilstrækkelig trykfordelende underlag give nogle alvorlige tryk-skader på hestens ryg, der hvor stigebøjlerne sidder fast på sadlen.

»Især de der lammeskindssadler har jeg set lave nogle ret alvorlige skader, og især hvis folk har brugt dem til at springe i. Jeg skal ikke kunne sige, om rytterne har haft utilstrækkeligt underlag, eller om sadlen på anden måde er blevet brugt forkert, men jeg er meget kritisk overfor den der bomløse trend,« lyder meldingen fra Claus Toftgård Jørgensen.